

Sprawozdanie

komisyi gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego, ty-
czącym się krajowych niższych szkół rolniczych w Horodence, Jagiel-
nicy i Kobiernicach, szkoły uprawy i wyprawy roślin włóknistych
w Gródku, tudzież sprawy założenia nowych szkół niższych rolniczych
w Uhersku (Stryj) i Krośnie.

Wysoki Sejmie !

Sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 16. lutego 1892. daje jasny i dokładny pogląd na stan i rozwój krajowych niższych szkół rolniczych w Horodence, Jagielnicy i Kobiernicy. które się bardzo pomyślnie rozwijają, dalej na stan szkoły uprawy i wyprawy roślin włóknistych w Gródku, tudzież na stan sprawy założenia nowych szkół niższych rolniczych.

Wydział krajowy wychodząc ze zdrowej zasady, iż tylko wtedy zdoła spełnić trudne zadanie swoje, kiedy bezwzględnie a przedmiotowo przedstawi Wysokiemu Sejmowi rzeczywisty stan spraw pieczy jego powierzonych, nie ukrywając stron słabych, lecz podając zarazem dokładnie obmyślane środki do ich usunięcia, przedstawia najpierw pod I. stan spraw dotyczących się wszystkich krajowych szkół niższych, poczem pod A. B. C. podaje szczegóły odnoszące się do każdej z poszczególnych szkół sprawozdaniem tem objętych, pod II. zdaje sprawę ze stanu szkoły uprawy i wyprawy roślin włóknistych w Gródku, a pod III. zawiadamia o czynnościach, podjętych około założenia nowych szkół rolniczych niższych.

Wszystkie uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 11. listopada 1890, dotyczące się szkół rolniczych w Horodence, Jagielnicy i Kobiernicach wypełnił Wydział krajowy w myśl życzeń komisji gospodarstwa krajowego, wypowiedzianych w jej sprawozdaniu z dnia 5. listopada 1890. — Mianowicie:

Posady nauczycieli do nauk elementarnych, systemizowane dopiero co powołaną uchwałą Wysokiego Sejmu, obsadził Wydział krajowy drogą konkursu zdolnymi i w zawodzie nauczycielskim doświadczonymi ludźmi, których wpływ korzystny już w ciągu roku 1891 można było skonstatować.

W Horodence i Jagielnicy wprowadzono osobny kurs nauki uprawy tytoniu, powołując do udzielania tejże fachowo w produkcji tytoniu wykształconego urzędnika fabryki tytoniu w Jagielnicy. — Do nauki praktycznej i demonstraeyi założono tak w Horodence jak i w Jagielnicy osobne ogródki doświadczalne, a w roku bieżącym zamierza Wydział krajowy urządzić w obydwóch tych szkołach małe suszarnie, na które plany i kosztorysy już przygotowane zostały.

We wszystkich trzech szkołach wprowadzono osobne kursa mleczarstwa, zaknpiwszy potrzebne do nauki praktycznej przyrządy mleczarskie, a pomiędzy innymi tak ważne w gospodarstwie nabiałowym maszyny do oddzielania śmietany od świeżego mleka (separatory). — Zakupno tych maszyn uskutecznił Wydział krajowy według pewnego z góry ułożonego planu, w skutek czego każda szkoła posiada separator innego systemu, z czego korzystać mogą ci gospodarze, którzy bądź pod względem wyboru, bądź użycia separatorów, poinformować się pragną.

W roku 1891 uczył mleczarstwa w Horodence i Jagielnicy instruktor krajowy p. Massalski, w roku 1892 uczyć będą we wszystkich szkołach niższych wykształceni już kosztem funduszu krajowego w mleczarstwie Przemysław Cholewa i Jan Biedroń.

Środki naukowe zostały uporządkowane i w znacznej części uzupełnione.

Najważniejszy środek naukowy tj. *gospodarstwo szkolne* w Jagielnicy zostało ostatecznie uorganizowane według projektu przez osobną komisję ułożonego; — dla Kobiernie zaś zadzierżawił Wydział krajowy około 50 morgów gruntu, wraz z odpowiednimi budynkami i inwentarzem martwym i żywym, i zarządził eo należy, ażeby plan gospodarstwa szkolnego na tych samych podstawach jak w Jagielnicy został wkrótce zaprowadzony.

Słusznie ubolewa Wydział krajowy, że z powodu trudności nabycia gruntu w Horodence nie można nabyć odpowiedniego obszaru, celem urządzenia gospodarstwa szkolnego, któreby pozwoliło szkołę prowadzić w tym samym kierunku jak w Jagielnicy. Odpowiednio jednakże do istniejących stosunków, których przynajmniej na razie zmienić nie można, wytknął jej Wydział krajowy jasno cel, do którego dążyć ma Dyrekcya, to jest: kształcenie organów wykonawczych dla większych gospodarstw. A że cel ten szkoła Horodeńska, podobnie jak i Dublańska, w zupełności osiąga, dowodem najlepszym bardzo liczny i intensywny popyt za jej wychowankami.

Po wejściu w życie projektowanej szkoły w Uhersku, mielibyśmy więc trzy szkoły w Galicyi, mające zadanie kształcić synów włościańskich na samoistnych rolników, którzyby z czasem na własnej posiadłości włościańskiej gospodarować mogli, mianowicie: w części kraju wschodniej Jagielnica i Uhersko w części zachodniej Kobiernice, Dublany zaś i Horodenka byłyby szkołami rolniczemi niższemi, kształcającemi niższą kategorię pomocników dla większych gospodarstw.

Jak dla rolników kierujących gospodarstwem na większej posiadłości, tak też dla rolników gospodarujących samoistnie na małej posiadłości włościańskiej nader jest ważną rzeczą, a może najważniejszą, ażeby umieli zdawać sobie z wyniku ich gospodarstwa sprawę rachunkowo. — Z prawdziwym zadowoleniem przeto przekonała się komisya ze sprawozdania Dyrekcji szkoły Jagielnickiej, dołączonego do sprawozdania Wydziału krajowego, że w szkole tej uregulowano nie tylko gospodarstwo, ale także i rachunkowość gospodarstwa szkolnego.

Zamknięcie rachunków pod tytułem: „wynik gospodarstwa szkolnego w roku 1890/91“ przedstawia nam ulepszoną formę rachunkowości pojedynczej, przy której unika się mozolnych a niepewnych, a nawet do fałszywych wyników prowadzących obliczeń wartości produktów na miejscu konsumowanych a nie mających ceny targowej (słoma, plewy, gnój itd.), i otrzymuje jak najdokładniej obliczony dochód czysty rzeczywisty. Komisya gospodarstwa krajowego nie wątpi, że podobna pojedyncza a łatwa do zastosowania forma rachunkowości zaprowadzoną zostanie także w Kobiernicach. — W Dublanach i Horodence muszą być uczniowie zaprawiani do prowadzenia rejestrów ekonomicznych takich, jakie w większych gospodarstwach pomocnik gospodarczy, (pisarz folwarczny lub ekonom) prowadzić powinien.

Na propozycję komisji krajowej dla spraw rolniczych, zaprowadził Wydział krajowy konferencye kierowników i nauczycieli krajowych niższych szkół rolniczych łącznie z nauczycielami wędrownymi. Konferencye te, mające się odbywać corocznie, stać się mogą bardzo ważnym i skutecznym środkiem podniesienia dydaktycznego i pedagogicznego po-

ziomu naszych niższych szkół rolniczych; — dowodem tego są inne kraje, w których konferenye podobne już od lat wielu z wielkim pożytkiem się odbywają.

Nie mniej przyczynić się może do rozwoju krajowych niższych szkół rolniczych komisya naukowa, którą krajowa komisya dla spraw rolniczych na podstawie §. 10. swego statutu, do życia powołała.

Już w sprawozdaniu zeszłorocznem uznała komisya gospodarstwa krajowego zgodnie z zapatrywaniem Wydziału krajowego, iż zaprowadzenie w szkole Kobiernickiej kursu 3-letniego, z podobnym rozkładem nauki, jak w innych krajowych szkołach rolniczych niższych, w miejsce dotychczasowego 2-letniego, jest nietylko pożądane, ale nawet konieczne.

Komisya zgadza się przeto z wnioskiem Wydziału krajowego, ażeby jak najrychlej przeprowadzić odpowiednią reorganizacyę rozkładu nauk w szkole Kobiernickiej, tak, ażeby już z początkiem roku szkolnego 1892/93 kurs trzechletni mógł wejść w tej szkole w życie.

Reorganizacya ta pociąga za sobą odpowiednią adaptacyę budynków szkolnych, na którą też Wydział krajowy potrzebną kwotę w budżecie szkolnym preliniuje.

Nauka weterynaryi, zaprowadzona we wszystkich trzech szkołach w myśl uchwały Wysokiego Sejmu, jako osobny przedmiot, natrafia na pewne trudności, a to bądź wskutek tego że w pobliżu szkoły nie ma weterynarza fachowo wykształconego, któryby był zarazem do udzielania nauki w szkole ukwalifikowany, bądź też, że weterynarz taki nie może lub nie chce wskutek swoich zajęć obowiązkowych, do szkoły dojeżdżać, bądź w końcu, że weterynarze tacy zbyt często posady swoje zmieniają, czego następstwem jest, że nauka weterynaryi częstych przerw doznaje. Wydział krajowy proponuje zaradzić temu przez utworzenie osobnej posady krajowego nauczyciela weterynaryi, któryby mógł we wszystkich niższych szkołach rolniczych udzielać nauki weterynaryi w osobnych, 6 do 8 tygodni trwających kursach. Oprócz udzielania nauki weterynaryi, byłby taki weterynarz z wielkim pożytkiem używany przez Wydział krajowy do różnych spraw, mających ua celu popieranie hodowli bydła i handlu bydłem.

Komisya gospodarstwa krajowego przyznaje, że nstanowienie proponowanej przez Wydział krajowy posady weterynarza byłoby pożądane, a nawet potrzebne, — ze względu jednakże na stronę finansową, jak niemniej i w uwzględnieniu tej okoliczności, że w tym roku z trudnością już przyszłoby myśl tę w życie wprowadzić, doradza komisya Wys. Sejmowi wstrzymać się na razie z załatwieniem wniosku 5-go, zawartego w sprawozdaniu Wydziału krajowego.

Odpowiednie uregulowanie płacy nauczycielom fachowym do nauk rolniczych, jest sprawą bardzo ważną. Polepszając bowiem byt tych nauczycieli, od których wymaga się i wymagać powinno takiej samej kwalifikacyi, jak od kierowników szkół rolniczych, przywiązać można do szkół pracujące przy nich siły lepsze, a względnie pozyskać odpowiednie siły nowe. Płaca 720 zł. dla nauczyciela, który musiał ukończyć średnią lub nawet wyższą szkołę rolniczą, odbyć kilkoletnią praktykę przy gospodarstwie — i złożyć egzamin kwalifikacyjny nauczycielski, — jest stanowczo za małą, w porównaniu do płac kierowników, i wobec tego faktu, że nauczyciel taki żadnego prawie awansu nie ma.

Komisya gospodarstwa krajowego przedkłada przeto Wysokiemu Sejmowi wniosek, ażeby raczył w interesie pomysłnie rozwijających się szkół rolniczych niższych, podwyższyć płace dotychczasowe dla nauczycieli etatowych nauk rolniczych przy szkołach wspomnianych do wysokości 1.000 zł., z dodatkiem aktywalnym w kwocie 100 zł. rocznie i trzema pięcioleciaми po 100 zł. Komisya gospodarstwa krajowego zastrzega wszakże wyraźnie, że tak podwyższona płaca udzieloną być może tylko takiemu nauczycielowi, który po

odbyciu przepisanych studyów fachowych, kilkuletnią praktykę gospodarską odbędzie i egzamin kwalifikacyjny nauczycielski z powodzeniem złoży.

Podwyższenie projektowane płac nauczycieli fachowych, podniesie budżet wydatków rocznych każdej szkoły tylko o 220 zł. Komisya gospodarstwa krajowego zgadza się również z projektowanym zrównaniem płac etatowych wszystkich kierowników krajowych niższych szkół rolniczych do jednej wysokości, nie masz bowiem powodu, dla którego płaca kierownika szkoły Kobiernickiej ma być wyższą od płacy kierowników w Horodence i Jagielnicy.

W ten sposób byłby ustalony etat nauczycieli stałych (składający się w każdej szkole z nauczyciela nauk zawodowych rolniczych, będącego zarazem kierownikiem szkoły, — drugiego nauczyciela do nauk zawodowych — i nauczyciela do nauk elementarnych, ogólnie kształcących), a przez to dobór osób i odpowiednie uregulowanie nauki ułatwione.

Szkoła uprawy i wyprawy roślin włóknistych w Gródku, założona przez c. k. Tow. gosp. galic. w możliwie najniekorzystniejszych dla takiego zakładu warunkach, nie mogła się należycie rozwinąć. Pomimo wszelkich starań nie mógł Wydział krajowy wyszukać dla niej odpowiedniego w Gródku gruntu, wskutek czego zaniechał zamierzonego rozszerzenia budynku szkolnego i nie zużył wcale kredytu w kwocie 2.900 zł., uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 11. listopada 1890 r. na ten cel udzielonego, ani też kwoty 360 zł. na zakupno maszyn przeznaczonych, nabywszy przekonania, że szkoła uprawy i wyprawy roślin włóknistych nie może z pożytkiem dla kraju w Gródku istnieć w warunkach opisanych szczegółowo w sprawozdaniach Wydziału krajowego, i że wszelkie dalsze nakłady na tę szkołę w Gródku byłyby zmarnowane.

Komisya gospodarstwa krajowego podziela zapatrywania Wydziału krajowego i uznaje, że urządzenie kursu uprawy i wyprawy lnu przy projektowanej szkole rolniczej w Krośnie, na wzór podobnego kursu przy szkole rolniczej w morawskim Schönbergu, byłoby bardzo pożądane i przyczyniłoby się do podniesienia przemysłu tkackiego w okolicy Krosna, które stać się może punktem centralnym tego przemysłu w Galicyi. Po otwarciu szkoły w Krośnie a zwinieniu szkoły w Gródku, będzie można z większym, bo z prawdziwym pożytkiem, zaoszczędzonej teraz kwoty 3.260 zł. użyć.

Podpisany sprawozdawca zaznacza wszakże z przyjemnością, iż zwiedzając szkołę Gródecką w jesieni roku 1891, miał sposobność skonstatować bardzo wydatną pracę nauczycielską tak kierownika p. Ancuty, jak i instruktora p. Górskiego.

Sprawa założenia nowej szkoły niższej rolniczej w Uhersku dojrzała już zupełnie. Ofiarność prywatna i Wydziałów powiatowych przychodzi w pomoc znacznymi datkami celem założenia w środkowej części kraju trzeciej szkoły rolniczej, przede wszystkim dla synów włościan przeznaczonej. Mianowicie Rada powiatowa Stryjska złożyła na ten cel — ku uczczeniu 40 letniej rocznicy panowania Jego Cesarskiej i Królewskiej Mości Franciszka Józefa I. kwotę przeszło 3.000 zł.; — Zygmunt baron Romaszka n efiarował na ten sam cel 1.000 zł. i 30 morgów gruntu, — tenże bar. Romaszka n, jako prezes Rady powiatowej Stryjskiej i egzekutor testamentu ś. p. Hosza, przeznaczył cały kapitał po ś. p. Hoszu pozostały, a przeszło 17.000 zł. wynoszący, na stypendya dla szkoły rolniczej w Uhersku, a także i sąsiednie Rady powiatowe przyrzekły pewną pomoc w utrzymaniu szkoły, przez udzielenie kilku stypendyów.

Komisya gospodarstwa krajowego wnosi przeto, ażeby Wysoki Sejm utworzenie krajowej niższej szkoły rolniczej w Uhersku stanowczo uchwalił, polecając zarazem Wydziałowi krajowemu, ażeby ile możności jeszcze w roku bieżącym do budowy szkoły wspomnianej przystąpił, skoro otrzyma przyrzeczenie Wysokiego c. k. Rządu, iż ten przyczyni się do urządzenia szkoły w Uhersku odpowiednią subwencją ze skarbu państwa.

Ze względu jednakże, że materiały budowlane nie są jeszcze przygotowane, wskutek czego też budowa szkoły dopiero w drugiej połowie lata mogłaby być rozpoczęta, dalej w uwzględnieniu tej okoliczności, że datkami Rady powiatowej Stryjskiej i bar. Romaszkana ma Wydział krajowy zapewniony fundusz przeszło 4.000 zł. wynoszący, który na koszt budowy użyty być może, komisya gospodarstwa krajowego sądzi, że kredyt do wysokości 5.000 zł. z funduszków krajowych przez Wysoki Sejm w budżet roku 1892 wstawiony, wystarczy, ażeby materiały potrzebne przygotować i budowę szkoły jeszcze w tym roku rozpocząć.

Kończąc niniejsze sprawozdanie zaznacza komisya gospodarstwa, że Wydział krajowy nie pominął żadnej sposobności, ażeby przy zarządzie i organizacyi krajowych niższych szkół rolniczych korzystać tak z własnych doświadczeń jak i wskazówek komisji gospodarstwa krajowego w kilkuletnich jej sprawozdaniach wyrażanych, i że stan ogólny szkół wspomnianych jest zupełnie zadawalniający.

Na podstawie wywodów w powyższem sprawozdaniu zawartych komisya gospodarstwa krajowego ma zaszczyt prosić,

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sejm przyjmuje z uznaniem do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych w Horodence, Jagielnicy i Kobiernicach, — o szkole uprawy i wyprawy roślin włóknistych w Gródku, tudzież o czynnościach dotyczących się założenia nowych szkół rolniczych niższych w Uhersku i Krośnie.

2. Sejm ustanawia dla etatowych nauczycieli nauk fachowych przy krajowych niższych szkołach rolniczych płacę roczną 1000 zł., dodatek aktywalny w kwocie 100 złr. i trzy dodatki pięcioletnie po 100 złr.

3. Sejm poleca zrównać płacę wszystkich nauczycieli — kierowników krajowych niższych szkół rolniczych do wysokości 1300 złr. rocznej płacy, 140 złr. dodatku aktywalnego i trzech pięcioletni po 200 złr.

4. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby jeszcze w roku 1892 przeprowadził reorganizacyą nauki w szkole Kobiernickiej przez rozłożenie tejże na trzy lata, analogicznie jak w szkołach Horodeńskiej i Jagielnickiej.

5. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu ażeby w roku 1892 przygotował wszelkie materiały potrzebne do budowy krajowej niższej szkoły rolniczej w Uhersku, a według możliwości budowę tę według przedłożonych planów jeszcze w tym roku rozpoczął, — i otwiera Wydziałowi krajowemu na ten cel kredyt do wysokości 5000 zł. z funduszków krajowych.

6. Sejm postanawia założenie szkoły rolniczej niższej w Krośnie i połączenie z nią kursu uprawy i wyprawy roślin włóknistych i poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby szczegółowe w tej sprawie wnioski na najbliższej sesji sejmowej przedłożył.

Lwów dnia 28. marca 1892.

Przewodniczący:

Sapieha.

Sprawozdawca :

W. Struszkiewicz.

